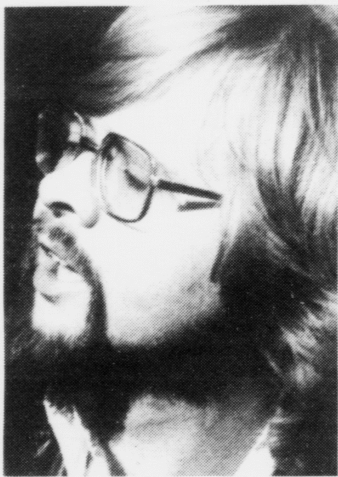

Latum ikki heimføðina taka okkum av fótum

sjónarmið

Í hesum sjónarmiðinum svarar Kári P eini grein, sum Marius Johannesen, hevur skrivað í Tingakrossi undir heitinum »Hugsa vit á donskum?«.

Øll mentanarlig innibyrjing er eins vandamikil sum málslig fá-tækragering. Sum menningin í heiminum veksur, tørvar okkum fleiri hugtøk, fleiri orð og fyrri ikki at gloyma, meiri av tjaki, skrivur Kári P. í hesi greinini um føroyskt mál og mentan og um støðuna hjá føroyskum útisetum í hesum sambandi

Neyvan havi eg fyrr lisið nakað so ræðuligt tvætl, sum grein eftir Marius Johannesen í Tingakrossi friggjadagin 17. august 1984 undir heitinum »Hugsa vit á donskum?«

Nú kann eg skriva av egnum royndum, tí eg havi búið eini 12 ár í Danmark, fyrri størsta partin havi eg starvast innan útbúgving, men eisini innan annað starvssemi, og aldri havi eg »fangað meg sjálvan« í at hugsa á donskum, uttan kanska tá eg havi fingist við lesnað á donskum máli. Men hetta er eisini galdandi fyrri onnur mál innan lesnaðin, sum nú týskt, enskt ella annað.

Og viðvíkjandi donskum lesnaði, so havi eg frætt, og trúgv tí væl, at donsk vikublað eru ongastaðni so nógv seld sum nevnliga her í Føroyum. So ákæra Mariussar Johannesens móti okkum útisetum at »hugsa á donskum« er heilt burturvið. Eg vil meta, at mangur føroyingur búsitandi í Keypmannahavn bæði tosar og skrivur — eftir »málmannametingum« — nógv »betri« føroyskt mál enn mangur búsitandi t. d. í Havn. (Eitt heiti sum »Idé-møblar« til dømis, mundi aldri

verið tikið upp á tungu av útisetum, ið eg kenni.)

Mær kunnugt var tað eisini millum føroyinga í útisetu, at tjóðskaparrørslan og arbeiðið fyrri rættindum føroyska málsins tók dyk á seg. Hvør mundi yrkja fleiri tjóðskaparsangir enn útisetar? Og tá Marius í greinini loyvir sær at nevna málfrøðingin Jóan Hendrik Winther Poulsen, so hevur hesin mær kunnugt eisini lisið og búið í Danmark. Eisini las hann í Íslandi — tað havi eg eisini gjørt, og har byrjaði eg at »hugsa á íslenskum«, men aldri haldi eg at eg havi »hugsað á donskum« í øll tey ár eg havi búið í Keypmannahavn.

Mentanarliga samanhaldið føroyinga millum í Keypmannahavn er nú so, at tú væl kanst liva har, uttan at detta inn í danska mentan og málbering, sum Marius skrivur, tvørturímóti tvíheldur tú ofta meir um tað føroyska meðan tú ert har, enn tá tú í Havn druknar í danskari video- og blaðmentan. Og munur er millum at hoyra ein studentaskúlanæming í Hoydølum tosa »føroyskt« og at hoyra ein útisetar gera tað (her hugsi eg um »ungdómsredaktiónina« og

Hugsa vit á donskum?

Í degnum 9. til 12. august í ár var stórir málfundur í Havn. Tað vóru almennir norðurlendskir málstovnar, sum vóru komnir higar at hava felags fund her. Teir koma saman til ein slíkan felagsfund eina ferð um ár og skiftast um at hysa honum, og í ár stóð tað til okkum at hysa hesum fundinum. Til at umboða okkum á hesum fundinum hevur Jóan Hendrik Winther Poulsen, leiðari á Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetrinum, lutikið á teim ymsu fundunum, sum verið hava og sjálvandi eisini á hesum.

Aftan á fundin sást grein frá Jóan Hendrik Poulsen, og yvirskriftin á hesi greinini var okkurt um, at vit hugsa á donskum.

Nú veidist um, hvønn Jóan Hendrik meinar við, tá ið hann sigur Vit. Meinar hann tað tann akademiska og annars danakt útbúna partin av føroyingum, so hevur hann rætt. Tí hesin parturin av føroyingum hevur verið litið upp í dagliga lívi føroyingsins og dugir tí ikki at fylgja við í hugsunarhátti og málbering hansara, meðan hann er væl inni í danskari mentan og býarlívi, er vanur at málbera seg á donskum og hevur enn tá lagt tunguna í danska legu. Men meinar J.H.W.P. við tann meinga føroying, hann, sum rekir sjógvin, antin tað so er heimasjógv ella langfarasjógv, hann, sum hevur sitt arbeiðið upp í landi, í bæ og haga, so haldi eg ikki, at Jóan Hendrik hevur rætt.

Tí sjálvt um Svabo hevði rætt, tá ið hann segði, at føroyskt mál

var so illa komið á hana-ara degum, at tað neyvan var hugsaandi um at fáa tað aftur á rættkjel, so hugsi eg, at eg tori at siga, at føroyingurin — tann meinigi maðurin — ongantíð hevur hugsað á donskum.

Teir lósu Fadrivar og signaðu seg á donskum, teir sátu í kirkjuni og lurtaðu eftir donskum lestrum og sungu danskar kingosálmur, teir fóru til útróðrar og komu aftur syngjandi somu donsku kingosálmur, og fóru teir upp á gólvi, so kvóðu teir danskar kempuviesur, men eg haldi, eg tori at taka fyrri, at teirra tankar, antin teir so sátu í kirkjuni, vóru á útróði ella kvóðu Stærke Tidrik í dansinum, vóru føroyskir út í odd og egg.

Tí tað er ikki endiliga sjálvt málið, orðini, ið

segð verða, sum er tjóðareykennið, men heldur tað, sum er aftan fyrri orðini, lívið sjálvt, sum eg ykkennir fólkið.

Og meðan meinigi føroyingurin sang og kváð á donskum, so livdi hann og hugsaði á føroyskum og var í øllum sinum at visa seg danska búna, so rófær oyskur, men satt sigur Jóan Hendrik Winther Poulsen. Tann danakt útbúni føroyingurin fær ikki hugsað føroyskt, tí alt hansara liv verður livað í donskum umhvøvi og saman við danskari ella útlendskari mentan og veit so vælsignað litið um føroyskt liv, føroyska mentan og føroyskt umhvøvi at siga. Orðini vísa seg at vera føroysk, men tankarnir og mentanin aftan fyrri tey er útlendsk.

M.I.

Kári P: — Eg havi altíð hugsað á føroyskum og vil halda áfram at gera tað, um eg so báguvi alt mitt liv í tí stóra víða heimi.

»tøsedrengene« har)

Tað er tí óforskammað og hugstoytandi at lesa, at »...hesin parturin av føroyingum hevur verið litið upp í dagliga lívi føroyingsins og dugir tí ikki at fylgja við í hugsunarhátti og málbering hansara, meðan hann er væl »inni í« (hvaðani stavar henda vending?) danskari mentan og býarlívi, er vanur at málbera seg á donskum og enn tá (endda?) lagt tunguna í danska legu (dansk leje).« (endurtøka endað)

Ikki tí at eg eri ímóti, at ein føroyingur lærir seg rættiligt danskt, í staðin fyrri av berum treiskni og húðaskógvamentan at tosa eina avbronglaða ómælsku, sum hvørki er fuglur ella fiskur. Men haðani og til at fara at ákæra hvønn útisetar fyrri at hava lagt »tunguna í danska legu«! Alt í lagi, summir føroyingar fella betri inn í danska mentan og liv og gerast meiri danir enn føroyingar, og aðrir gloyma tað føroyska eftir fáum vikum, tí tað er »fint« at tosa við danskari »accent« (fram-burði). Men hetta er einans galdandi fyrri ein minniluta av lesandi føroyingum í Danmark.

So skrivur Marius, at tað er neyðugt at vera sjómaður ella røkja bæ og haga, fyrri at duga at tosa og skriva og hugsa á føroyskum. So eru vit illa fyrri. Mær kunnugt eru einans umleið 9% av føroyska fólkinum fiskimenn og teir ið eru sjómenn sigla flestir við donskum skipum, og teir ið røkja »bø og haga«, kanska enn færri. Bóndasamfelagið er ikki longur okkara høvudseyðkenni. Og sostatt dugir fáur lærari í dag tað sum Marius nevnr »at hugsa á føroyskum«. Hvussu hann nú fatar hetta hugtak, er óvist. Er tað treytað av at liva í fortíðarsamfelagnum?

Og so kemur tann versta ákæran móti fólki, ið leitar sær kunnleika úti í heiminum, fyrri seinni kanska at ríka føroyska samfelagið við vitan og innliti, sum skapað er aðrastaðni

enn í »heimsins nalva« ella í Mariussar bæi og haga:

Endurtøka eftir M.J.: »...Tann danakt útbúni føroyingurin fær ikki hugsað føroyskt, tí alt hansara liv verður livað í donskum umhvøvi og saman við danskari ella (!) útlendskari mentan og veit so vælsignað litið um føroyskt liv, føroyska mentan ella føroyskt umhvøvi at siga. Orðini vísa seg at vera føroysk (tað var altíð nakað!) men tankarnir og mentanin aftan-fyrri tey vísa seg at vera útlendsk.«

Ein útiseti eftir uppskrift Mariussar hevði helst sagt: »sikkín ein svada«. Men av tí at eg haldi, at henda hugsan er vorðin vanlig hjá ávísnum bólki av føroyingum, skal eg loyva mær at gera viðmerkingar.

1. Eg »fái ikki hugsað føroyskt« sigur Marius. Hvat er tað at hugsa føroyskt? At hugsa sum Marius og Varði hans?

2. Er hetta einans galdandi fyrri tann »danakt útbúna føroyingur«? Og ikki fyrri tann enskt, týskt, íslendskt, norskt ella svenskt útbúna føroyingur? Hvar skulu føroyingar útbúga seg fyrri ikki at missa seg sjálvar burtur? Skulu vit stongja landamærkini? Er heimurin uttan-fyrri sjómarkið vandamikil fyrri føroyingar? Tað er hann kanska av tí at vit liva í eini barnagentutjóð, har so nógv sum møgulegt er bannað.

3. Hvat er »føroyskt liv« — Marius? Er tað ikki eins mikið mitt liv sum titt, ella tykkara? Egin vildi eg fingið eina skilgreining av »føroyskum livi« í mun til annað slag av livi.

4. Tú sigur, at eg og aðrir útisetar »vita so vælsignað litið um føroyskt liv, mentan og umhvøvi at siga«. Hvaðani veitst tú tað? Hvat er »føroysk mentan«? Hvør skal avgera tað? Tú? Í dag er mentan eitt altjóðafyrirbrigdi, meir enn eitt lokalt-patriotiskt fyrirbrigdi, um tú so vilt tað ella ikki. Føroyski dansurin kom úr Normandinum, sigst. Hvussu